

Magnus Norell är chef för Client vid Totalförsvarets Forskningsinstitut i Stockholm (FOI). Han har tidigare arbetat som analytiker vid Militära Underrättelsetjänsten och Säpo samt forskat vid Försvarshögskolan. Hans forskningsområden är säkerhets- och försvarspolitik i Mellanöstern och Centralasien, terrorism och islamism.

Foto av Daniel Sahlberg

ISLAMISTER EN LITEN MINORITET I SVERIGE

Det finns ingen statistik över hur många svenska muslimer som sympatiserar med islamistiska idéer, dock är det ett mindre problem i Sverige än i Danmark eller Tyskland, enligt Magnus Norell.

ET ÄR SVÅRT att svara på hur många islamister det faktiskt finns i Sverige och Skandinavien, eftersom det knappt finns god statistik tillgänglig över antalet muslimer. Inom den muslimska befolkningen måste man dessutom skilja på kulturella muslimer, praktiserande muslimer och islamister, där den sista gruppen utgör en mycket liten del av det totala antalet.

Klart är dock att Sverige har störst andel muslimer i befolkningen av de skandinaviska länderna. Trots varierande uppgifter verkar det finnas mellan 300 000 och 400 000 muslimer, vilket skulle innebära runt 4 procent av den totala befolkningen. Sveriges muslimska råd, SMR, en paraplyorganisation för en mängd moskéer och församlingar, uppgav 2005 att de hade ungefär 115 000 medlemmar.

Ett sätt att få åtminstone en uppfattning i frågan om antalet svenska islamister är att jämföra med andra europeiska länder. I en rapport från tyska säkerhetspolisen, Verfassungsschutz, beräknades att det i Tyskland 2005 fanns drygt 32 000 islamister. En enkel överföring av dessa data till svenska förhållanden skulle ge vid handen att det finns runt 3 500 islamister i Sverige. Men om man tar hänsyn till den etniska sammansättningen av muslimerna i de båda länderna skulle antalet islamister i Sverige snarare vara hälften. Detta eftersom Sverige inte har en dominant muslimsk grupp som i Tyskland, där en överväldigande majoritet härstammar från Turkiet. Turkiska muslimer beräknas utgöra ungefär 24 000 av de

beräknade 32 000 islamisterna i Tyskland. Alltså: av de mellan 300 000 och 400 000 muslimer som finns i Sverige skulle, enligt detta sätt att räkna, antalet islamister som antingen är medlemmar eller stödjer islamistiska aktiviteter vara cirka 1 500.

I Sverige finns heller ingen väletablerad islamistisk organisation som Hizb ut Tahrir al-Islam i Danmark. Men, en strikt nationell indelning kan även den leda fel eftersom både svenska och danska imamer predikar på båda sidor av sundet. Därför kommer jag att ge en bild av både svensk och dansk islamism. För att fördjupa förståelsen för islamismens komplexitet, skiljer jag mellan konstitutionell islamism, nationalistisk islamism och mujahedingrupper.

Att den svenska islamismen har hållit en så låg profil kan ibland göra det svårt att särskilja den från "vanlig" islam. Aje Carlbom, antropolog vid Malmö högskola, har till exempel påpekat att den definition av vad det innebär att vara muslim som ges i broschyren *Att förstå Islam* på webbplatsen islamiska.org är långt ifrån moderat.

I. KONSTITUTIONELL ISLAMISM: En del av de större svenska muslimska organisationerna har då och då associerats med det Muslimska brödraskapet (en egyptisk islamistisk organisation, red. anm.). Och det verkar sannolikt att det Muslimska brödraskapet har kunnat utöva visst inflytande, framförallt på Sveriges muslimska förbund. När Stockholms islamiska

förbund, som är en del av Sveriges muslimska förbund och ansvarigt för stora moskén i Stockholm, organiserade ”The European Islamic Council for Fatwa”, kritiserades den från såväl muslimskt håll som sekulärt. Den generella bristen på allmänt förtroende i Sverige för Rådet, i kombination med en kontroversiell predikan hållen av Yusuf al-Qaradawi, en egyptiskfödd imam som ofta associerats med palestinska självmordsattentat, skapade oro över var Stockholms stora moské egentligen stod.

När sedan en annan imam kritiserade stora moskén för att man låtit al-Qaradawi tala, skickade moskéns ledare Mahmoud Aldebe ut ett e-brev där han bland annat kallade imamen *Shaytan* (Satan). Samma brev publicerades senare i arabisk press – en teknik för diskreditering som känns igen från karikatyrkrisen i Danmark våren 2006.

Under 2006 skapade Aldebe återigen rubriker med ett öppet brev till Jens Orback, dåvarande integrations- och jämställdhetsminister. I brevet föreslog Aldebe särskilda lagar för svenska muslimer, till exempel att pojkar och flickor skulle ha gymnastik separat från varandra, att muslimer skulle ges två extra helgdagar och att muslimska par som ville skiljas först måste konsultera en imam. Men både ministern och Sveriges muslimska råd tog snabbt avstånd från förslaget.

Socialdemokraternas kristna broderskapsförening har anklagats för att ha gett legitimitet till islamister då de haft kontakter med just den ledning av Stockholms stora moské som bjöd in al-Qaradawi. Även om det aldrig funnits konsensus mellan socialdemokraterna och islamister indikerar detta ändå hur väl en del av den islamistiska rörelsen lyckats manövrera sig till politiskt inflytande även i etablerade politiska kretsar.

Denna typ av islamism, vars företrädare liksom det Muslimska brödrskapet i Egypten arbetar med konstitutionella medel, verkar ha kunnat aklimatisera sig till svenska förhållanden. Dessa grupper använder sig av infiltration snarare än konfrontation, och deras huvudmål tycks vara att skapa sig en plattform i de större moskéerna – av vilka en del även får statliga anslag.

2. NATIONALISTISK ISLAMISM: Palestinska Hamas, turkiska Millî Görüs, de algeriska grupperna Front Islamique du Salut (FIS), Groupe Islamique Armé (GIA), och Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (GSPC) samt libanesiska Hizbollah har alla medlemmar och anhängare i Sverige. Med undantag från Hizbollah har alla dessa organisationer inspirerats av Muslimska brödrskapet, och de är lika mycket natio-

nella befrielseörelser som de är islamistiska rörelser. Deras respektive politiska agendor är därför inriktade på situationen i hemlandet.

Millî Görüs är det turkiska svaret på Muslimska brödrskapet. Även om organisationen har en hel del supportrar i Tyskland och Danmark verkar de inte ha någon vidare uppslutning bland turkar i Sverige.

Front Islamique de Salut (FIS) har efter det islamistiska våldet i Algeriet under 90-talet distanserat sig alltmer från GIA, som tidigare var dess beväpnade gren. GIA tillsammans med GSPC anses vara ansvariga för flera av massakrerna under denna tid. Det var också dessa grupper som tog på sig ansvaret för bombdåden i Paris tunnelbana 1996, och en del tyder på att dessa har finansierats från Sverige. Men i Sverige håller FIS låg profil.

Precis som de algeriska grupperna bedriver Hamas framför allt ekonomisk verksamhet i Sverige. Enligt forskaren Matt-

”De använder sig av infiltration snarare än konfrontation, och deras huvudmål är att skapa en plattform i de större moskéerna – av vilka en del även får statliga anslag.”

hew Levitt vid Washington Institute for Near East Policy görs detta framförallt genom al-Aqsa Foundation, vilken har fungerat som en viktig ekonomisk kanal för stödandet av grupper som Hamas. al-Aqsa Foundation har kontor i centrala Malmö.

Hizbollah är fortfarande aktiva i Sverige, men här handlar det mest om att samla in pengar till stöd för verksamhet både i Libanon och i Europa.

3. MUJAHEDINGRUPPER: SVERIGE verkar inte vara ett mål för grupper och nätverk av mujahedin. Även om detta kan komma att ändras, till exempel i och med Sveriges växande åtaganden i Afghanistan, är situationen relativt sett stabil. Det finns dock en grupp av mujahedin som har varit aktiv i Sverige, känd under namnet Ansar al-Sunna.

I sin nuvarande form har Ansar al-Sunna tagit på sig ansvaret för ett antal terrorattacker. Gruppen har också en pan-islamisk agenda. Av sex videofilmer av självmordsattentat i Irak som hittats av koalitionsstyrkorna framgår att förövarna inte kommer från Irak.

Enligt en artikel i *Turkish Weekly*, ”The transformation of Ansar al Sunna” (mars 2006), lät gruppen meddela att: ”Vi önskar försäkra det svenska folket att de inte ska frukta våra

aktiviteter i landet eftersom vi endast genomför träning för att förbereda våra heliga Mujahedin för strid.” Men de lovade också att ”infånga och straffa” den frikyrkliga pastorn Runar Sögaard för att ha kallat Muhammed för pedofil. Även om hotet inte verkställdes blottade detta en vilja att faktiskt göra avsteg från att endast träna och rekrytera.

2004 häktade Säpo två medlemmar av Ansar al-Sunna, en i Malmö och en i Stockholm, för att ha planerat terroråd i Irak. De dömdes till sex respektive sju års fängelse.

Under 2006 häktades två unga svenskar och en bosnier efter att ha försökt bränna ner en vallokal som satts upp i Sverige för parlamentsvalen i Irak 2005, samt för förberedelser till att bränna ner en lokal tillhörande Livets Ord i Uppsala 2006. De dömdes båda till fängelsestraff.

PRECIS SOM FÖR Sverige är det svårt att göra en säker bedömning av antalet islamister i Danmark. Millî Görüs, den turkiska islamistorganisationen, uppskattas ha mellan 5 000 och 7 000 anhängare. Om än stor och inflytelserik är Millî Görüs dock att betrakta som en relativt moderat form av islamism. Den danska falangen av den mer extrema organisationen Hizb ut Tahrir al-Islami tros ha runt 500 anhängare.

Tillsammans med andra islamistiska grupper och organisationer skulle detta innebära att antalet aktiva islamister i Danmark är mellan 6 000 och 8 000, eller knappt 3 procent av det totala antalet muslimer i landet.

I Danmark har imamerna en starkare ställning än i de nordiska grannländerna, och olika trostraditioner tycks ofta vara underordnade imamernas specifika predikningar. Dessutom verkar de islamistiska rörelserna vara mindre inriktade på att påverka den muslimska minoriteten, utan uttrycker ofta och offentligt sitt avståndstagande från det danska majoritetssamhället, vilket affären med Muhammedkarikatyrerna var ett bra exempel på.

SOM SVAR PÅ vad som upplevdes vara majoritetssamhällets förföljelse av muslimer sammanställde några danska imamer ihop en dossier som, förutom karikatyrerna innehöll andra teckningar samt hatmejl som enligt imamernas egen utsago hade skickats till muslimer i Danmark.

Genom att presentera dossieren under en rundresa i arabvärlden sökte de danska imamerna få gehör för vad de uppfattade som ett islamofobiskt Danmark.

Två av de danska imamerna som satte samman dossieren var Abu Laban, imam i Taiba-moskén, och Ahmad Akkari, ledare för paraplyorganisationen Islamisk församling.

En månad efter karikatyrkontroversen hamnade Akkari i mediabusset igen. Inför ett franskt filmteam, när han trodde att kameran var avstängd, hotade Akkari den muslimska danska folketingsledamoten Naser Khader, tillika ledare för den största muslimska organisationen i Danmark, med en

självordsattack. När hotet publicerades försökte Akkari ursäkta sig med att det hela var menat som ett skämt.

Ungefär samtidigt gjorde den andre imamen, Abu Laban, ett uttalande om att ett ”martyrdåd” var nära förestående i Danmark.

NATIONALISTISKA ISLAMISTISKA GRUPPER som Hamas, Hizbollah och Millî Görüs verkar i Danmark, liksom i Sverige, huvudsakligen ägna sig åt att samla in pengar till sina respektive organisationer i hemlandet.

I oktober 2005 greps en ung bosniensvensk, en bosnier och en turkisk medborgare för att ha planerat att spränga en ambassad i Sarajevo, tillhörande ett västland. Polisen hittade sprängmedel, vapen och en film med våldsverkarna där de uttryckte sina sista önsningar.

I samband med detta grep dansk säkerhetspolis fem unga danska män och en dansk kvinna. De tros ha utgjort en terroristcell med kopplingar till Taiba-moskén i Köpenhamn där de ska ha deltagit i den unge imamen Abu Ahmeds gudstjänster. Ahmed är känd för sitt prisande av bland annat Usama bin Ladin.

Den jordanska organisationen Hizb ut Tahrir al-Islami är också känd för sin koppling till Taiba-moskén. Hizb ut Tahrir al-Islami skulle kunna sägas utgöra en övergångsstruktur mellan nationalistiska islamistiska grupper som Hamas och globala mujahedinnätverk som al-Qaida och Ansar al-Sunna. Till skillnad från Hamas och Millî Görüs har Hizb ut Tahrir en global agenda: det globala tillämpandet av Sharia. I kontrast till andra islamistiska grupper agerar de öppet i Danmark med både publikationer, en internetsida och flygbladsdistribution.

SLUTSATSEN AV SITUATIONEN i Sverige och Danmark är att det mest direkta hotet mot de skandinaviska länderna är mujahedingrupperna och vad som ibland kallas *non-aligned mujahadins* – ensamma individer eller tillfälliga grupper redo att använda sig av extremt våld mot värdlandet.

Unga män, inte nödvändigtvis kopplade till en grupp eller organisation, har tidigare genomfört terrorattacker i Europa. Vid sidan av politiska mål kan så kallade non-aligned mujahadin anse att genomförandet av en terrorattack är ett mål i sig själv, det vill säga en handling baserad på en känsla av hat eller hämnd för en upplevd orättvisa eller personliga problem. Det ibland ovänliga samhällsklimatet, arbetslöshet eller en tonårsdepression kan för en ung man (det är mycket sällan frågan om kvinnor), i kombination med till exempel en identitetskris, göra att islamismen bidrar med en mening som de söker. I sådana sammanhang kan till och med grupper som inte direkt uppmanar till våld fortfarande ge en osäker individ tillräckligt med ideologiska motiv för en terrorhandling. Små grupper kan göra stor skada. ∞